

Verzoeking in de woestijn. Hoorn 7 februari 2016

De woestijn: dat is de plek waar het je moeilijk gemaakt wordt.

Ook: waar je het jezelf moeilijk maakt.

Afgezonderd zijn van alles waar je op gesteld bent, en net zo goed jezelf afzonderen van alles waar je op gesteld bent, is de confrontatie aangaan met je verlangens. Wat verlang je daar in dat dorre, droge, hete gebied naar iets simpels als gewoon, een stuk brood.

Een slok water. Wat verlang je in je eenzaamheid naar een ander, naar iemand om vast te houden, of desnoods iemand om alleen een praatje mee te maken of even wat gezelschap te hebben.

Godzoekers in alle eeuwen zochten de woestijn op om een confrontatie met die verlangens aan te gaan. Om sterker te kunnen staan. Om niet meer van lichamelijke en psychische behoeften afhankelijk te zijn. Om vrij mens te kunnen zijn. Om ook als je daarna weer terugkeert naar je rijkdom, naar je land van melk en honing, te weten dat de mens leeft bij meer dan brood alleen.

Diezelfde Godzoekers moesten ervaren dat dit mooie voornemen wel eens kon stuiten op het probleem dat je niet zo sterk bent als je gedacht had dat je zou zijn. Je wordt op de proef gesteld, maar houd je de test ook vol?

In de kunstgeschiedenis zijn grote werken besteed aan de verzoeken die je dan kunt tegenkomen. De beroemde Verzoeking van de Heilige Antonius van Jeroen Bosch die we binenkort in Den Bosch kunnen gaan zien. De vele verborgen verlangens van de heilige cirkelen in de vorm van demonische dierengestalten om hem heen en maken het hem behoorlijk moeilijk.

Ietsje dichter bij huis zijn er tegenwoordig heel wat mensen die de 40-dagentijd gebruiken voor soberheid en matiging. Geen alcohol, geen vlees, flink minderen in de tijd die je op de sociale media doorbrengt. De verzoeking om daar af en toe toch een kleine uitzondering op te maken ...

De bijbelpassage uit het Oude Testament gaat over de verzoeking die je tegenkomt als je weer *terugkeert* naar het gewone bestaan. Namelijk, de verleiding om al die dingen die zo bijzonder zijn – genoeg te eten, gezondheid, een aangenaam leven – als vanzelfsprekend aan te nemen zonder je te realiseren dat het eigenlijk fantastische geschenken zijn waar je niet anders dan dankbaar voor kunt zijn.

De verzoeken waar Jezus mee te maken kreeg, hadden betrekking op macht. Iemand die zo dicht bij God staat, moet wel in staat zijn om groots en indrukwekkend te leven, en de wereld naar zijn hand te zetten. Wie een dergelijke kans krijgt, pakt hem misschien aarzelend aan, maar zou zich al gauw laten meeslepen, met als enorm risico dat je binnen de kortste keren denkt dat jij zelf ook groots en indrukwekkend bent, en dat het volstrekt vanzelfsprekend is dat anderen naar jou luisteren.

Verzoeken – toevallig of niet, ook afgelopen week, op onze kerkenraadsvergadering, ging het over verzoeking. (We hebben het in onze kerkenraad niet alleen over begrotingen, commissies, notities, en we doen nog andere dingen dan activiteiten en processen voorbereiden en evalueren). Els had deze keer de inleiding verzorgd, en dacht na over de regels in het Onze Vader.

“Vergeef ons onze schulden
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.
En leid ons niet in verzoeking”.

Zij las dat als bij elkaar behorende bedes. Vergeven worden, willen we allemaal. Een ander vergeven, goed, maar wat doe je als die ander iets gedaan heeft wat gewoon te

erg is? Kun je hem/haar dan nog steeds vergeven? Moeilijk wordt dat. De verzoeking waar je dan in komt, is om niet te vergeven, maar om wraak te nemen. Of op zijn minst, te willen nemen. Je raakt vervuld van wraakzuchtige gedachten. Wij kunnen ons er iets bij voorstellen, en als je je de situatie indenkt van de oorlogsgebieden in Syrië en Irak, kun je je helemaal indenken dat de verzoeking van wraak heel dichtbij en de gedachte van vergeving heel ver weg is.

Ondanks dat het v^ér weg is, is het niet compléet weg, concludeerden we van de week. Je blijft erom bidden. Je blijft bidden om niet in verzoeking gebracht te worden. Om weerstand te kunnen bieden aan die neiging die in ieder mens zit.

Heel vaak is die verzoeking sexueel voorgesteld. Jeroen Bosch wist daar trouwens ook alles van, getuige zijn schilderij. Hoewel het, zoals we nu bespraken, zeker niet gaat om de enige verzoeking of de verzoeking bij uitstek, er is er nog een heel aantal meer, is het zonder meer een bijzonder krachtige vorm ervan.

U hebt vast gelezen of gehoord dat dit weekend de vrouwen in Keulen en andere steden ergens in hun carnavalskostuum een busje pepperspray gestopt hebben en er in het openbaar gediscussieerd wordt over de bloetheid van je kostuum.

In diezelfde discussie dook ineens een curieus plaatje op dat oorspronkelijk in de Arabische wereld rondging en als poster verscheen, en nu ook, volgens het verhaal met Saoedi-Arabishe dollars, in een Nederlandse editie verscheen en ook op internet rondgaat. Het is een afbeelding van twee lolly's, de één met het cellofaantje er nog om, de ander zonder cellofaantje. De eerste vliegvrij, de tweede lolly voorzien van een heel stel vliegen die hun buikje rond eten. De tekst die erbij staat: "Je kunt ze niet stoppen .. maar je kunt jezelf wel beschermen. Jouw Schepper weet beter wat goed is voor jou! Bedek jezelf."

Emeritus hoogleraar Mineke Schipper schreef er een artikel over in de krant, met als illustratie behalve de lolly's een kaart met het verkrachtingsrisico per land, aangegeven met een kleur. Van lichtgeel tot diep donkerrood. Deze kaart maakte duidelijk dat het lollyplaatje een misvatting was: landen als Egypte, Syrië, Irak, Iran en ook Saoedi-Arabië zelf kleurden diep donker rood, terwijl Nederland en de meeste andere Europese landen gezegend waren met het lichtste geel.

Naar mijn idee is die bede uit het Onze Vader 'leid ons niet in verzoeking' een veel zinvoller uitgangspunt als het gaat om de erkenning dat er in diep verborgen in ons, ook destructieve krachten in ons leven en verlangens die een ander mens zouden kunnen schaden. Ja, het klopt dat onze verlangens ons de baas kunnen worden, het klopt dat we dan grenzen kunnen overschrijden die we niet moeten overschrijden, of het nu om het verlangen naar wraak of om sexuele gevoelens gaat. Komend najaar organiseer ik op de VU een studiedag over dat thema, immers ook priesters en predikanten, of misschien juist zij, zeker als ze/we ons machtig voelen, kunnen grenzen overschrijden en zijn in staat tot sexueel misbruik.

Maar wij mannen, wij mensen, zijn geen willoze vliegen die vanzelf aan die lolly plakken. De Bijbel telt onze vrijheid even zwaar als onze feilbaarheid, ook de vrijheid en de kracht om het goede te kiezen. Voor Jezus was het misschien na die ene, intense verzoeking gedaan met de meeste verzoeken. Voor de meesten van ons, die het trouwens sowieso geen 40 dagen zouden uithouden in de woestijn, is het een kwestie van telkens weer bidden dat we weerstand kunnen bieden aan alle vormen van verzoeking die er zijn. Die van het misbruik, die van de macht, die van de wreedheid, die van de onverschilligheid.

Geleid door de Geest was Jezus naar de woestijn gegaan, en gesterkt door de Geest keerde hij terug naar Galilea, zo vertelt Lucas het. Jezus wist het nu: dit was geen roeping waar hij zelf (of zijn familie, of het dorp van zijn jeugd) voordeel van zou hebben. En hij wist: het is niet mijn pad om grote verantwoordelijkheden te dragen, een

bestuurder te worden, macht te hebben, aanzien – integendeel. En hij wist, ten slotte, het pijnlijkste, hij zou Gods missie vervullen zonder te weten of God hem zou beschermen. Hij zou niet onkwetsbaar zijn. En zo ging het: Jezus zou hetzelfde meemaken en hetzelfde lijden als alle andere mensen, en zelfs nog wel een graadje erger. Maar die Geest bleef bij hem, tot op het laatst van zijn leven, tot op het kruis.

Hij keerde terug uit de woestijn, naar Nazaret. Zijn dorpsgenoten waren benieuwd wat hun plaatsgenoot, de jonge Godzoeker, de zoon van de timmerman, in de woestijn aan interessante spirituele ervaringen had opgedaan. Zij gaven hem de eer die ronde de schriftlezing van de dag te doen in de synagoge. Jezus las de passage uit het boek van de profeet Jesaja:

‘De Geest van de Heer rust op mij,
want hij heeft mij gezalft.
Om aan armen het goede nieuws te brengen
heeft hij mij gezonden,
om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken
en aan blinden het herstel van hun zicht,
om onderdrukten hun vrijheid te geven,
om een genadejaar van de Heer uit te roepen.’

Jezus rolde de boekrol op, gaf hem terug aan de dienaar en ging weer zitten; de ogen van alle aanwezigen in de synagoge waren op hem gericht. Hij zei tegen hen: ‘Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan.’

Amen

- Deut. 8 ,2-17

2 Denk aan de tocht die de HEER, uw God, u door de woestijn heeft laten maken, veertig jaar lang. Hij wilde u zijn macht laten voelen en u op de proef stellen, om te ontdekken wat er in uw hart leefde: gehoorzaamheid aan zijn geboden of niet. 3 U hébt zijn macht leren kennen: hij liet u honger lijden en gaf u toen manna te eten, voedsel dat u nooit eerder had gezien en uw voorouders evenmin. Zo maakte hij u duidelijk dat een mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt. 4 Veertig jaar lang raakten uw kleren niet versleten en zwollen uw voeten niet op. 5 Laat ieder van u dan beseffen dat de HEER, uw God, u opvoedt zoals een vader zijn kind opvoedt. 6 Leef daarom zijn geboden na door de weg te volgen die hij u wijst en door ontzag voor hem te tonen.

7 Straks brengt de HEER, uw God, u naar een goed land, een land van beken, bronnen en waterstromen, die ontspringen in de valleien en op de bergen, 8 een land van tarwe en gerst, van wijnstokken, vijgenbomen en granaatappelbomen, een land van olijven en honing, 9 een land waar u niet slechts schamel brood zult eten, maar waar het u aan niets zal ontbreken, een land waar u ijzer vindt in het gesteente en waar u koper delft uit de bergen. 10 Wanneer u daar in overvloed leeft, dank de HEER, uw God, dan voor het goede land dat hij u gegeven heeft. 11 Zorg ervoor dat u hem niet vergeet, waardoor u zijn geboden, wetten en regels, die ik u vandaag voorhoud, zou veronachtzamen. 12 Wanneer u volop te eten hebt en mooie huizen bouwt om in te wonen, 13 wanneer u steeds meer runderen, schapen en geiten krijgt, steeds meer goud en zilver, wanneer uw hele bezit toeneemt, 14 mag u daardoor niet hoogmoedig worden en de HEER, uw God, vergeten. Was hij het niet die u uit de slavernij in Egypte bevrijdde; 15 die u veilig door die grote, verschrikkelijke woestijn leidde, dat dorre land waar geen water te vinden is en waar giftige slangen en scorpioenen huizen; die voor u water liet ontspringen uit de steenharde rots; 16 die u in de woestijn manna te eten gaf, voedsel dat uw voorouders

nog nooit hadden gezien – en dat alles om u zijn macht te laten voelen en u op de proef te stellen, zodat hij u later zou kunnen zegenen? 17 En dan zou u bij uzelf denken: Al die voorspoed hebben we op eigen kracht verworven!?

- Luk. 4,1-16

Luk. 4,1-2 Vervuld van de heilige Geest trok Jezus weg van de Jordaan, en geleid door de Geest zwierf hij veertig dagen rond in de woestijn, waar hij door de duivel op de proef werd gesteld. Al die tijd at hij niets, en toen de veertig dagen verstreken waren, had hij grote honger. 3 De duivel zei tegen hem: 'Als u de Zoon van God bent, beveel die steen dan in een brood te veranderen.' 4 Maar Jezus antwoordde: 'Er staat geschreven: "De mens leeft niet van brood alleen."' 5 Toen bracht de duivel hem naar een hooggelegen plaats en liet hem in een en hetzelfde ogenblik alle koninkrijken van de wereld zien. 6 De duivel zei tegen hem: 'Ik geef u de macht over dat alles en ook de roem die ermee gepaard gaat, want ik kan daarover beschikken en ik geef het aan wie ik wil; 7 als u in aanbidding voor mij neervalt, zal dat allemaal van u zijn.' 8 Maar Jezus antwoordde: 'Er staat geschreven: "Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem."' 9 De duivel bracht Jezus naar Jeruzalem en zette hem op het hoogste punt van de tempel, en hij zei tegen hem: 'Als u de Zoon van God bent, spring dan naar beneden. 10 Want er staat geschreven: "Zijn engelen zal hij opdracht geven om over u te waken." 11 En ook: "Op hun handen zullen zij u dragen, zodat u uw voet niet zult stoten aan een steen."' 12 Maar Jezus antwoordde: 'Er is gezegd: "Stel de Heer, uw God, niet op de proef."' 13 Toen de duivel Jezus aan al deze beproevingen had onderworpen, ging hij voor een tijd bij hem vandaan.

14 Jezus keerde, gesterkt door de Geest, terug naar Galilea. Het nieuws over hem verspreidde zich in de hele streek. 15 Hij gaf onderricht in de synagogen en werd door allen geprezen. 16 Hij kwam ook in Nazaret, waar hij was opgegroeid ..